

IVAN ZUPAN

Slovenski plinovodni sistem včeraj, danes in jutri

Predstavitel: Vloga Ivana Zupana, dipl. inž., je bila pri plinifikaciji Slovenije ves čas vidna. Začetki aktivnosti segajo v leto 1969, ko je kot član takratne slovenske vlade vodil pogajanja, da bi do plinifikacije Slovenije prišlo vzporedno z gradnjo mednarodnega plinovoda TAB čez Avstrijo v Italijo. Takratne mednarodne politične razmere so odločile drugače.

Drugi krog aktivnosti je bil sprožen leta 1973 in že leto kasneje je bila sprejeta odločitev o gradnji plinovodnega sistema in postavitvi temeljev sedanje družbe z omejeno odgovornostjo. Ivan Zupan je ves čas v najožjem vodstvu družbe, že več kot 14 let pa je predsednik skupščine družbe. Imenovani je dal osebni pečat pomembnim drugim odločitvam v energetiki Slovenije.

Uredništvo: Nadaljnja rast slovenskega gospodarstva bo nedvomno odvisna tudi od okolja, ki pa je degradirano. To bo nedvomno omejevalni dejavnik pri nadaljnjem razvoju. Nastaja vprašanje, kakšne energetske vire bi kazalo uporabljati. Mnogi sodijo, da ima zemeljski plin velike prednosti. Je edini primarni energent, ki brez kakršne koli transformacije pripelje do vsakega potrošnika. Ta dejstva narekujejo v razmislek nadaljnjo plinifikacijo Slovenije.

Ali nam kot dolgoletni predsednik skupščine družbe Petrol Zemeljski plin d.o.o. lahko predstavite, kako je do plinifikacije Slovenije prišlo, kakšna sta sedanje stanje, organizacijska oblika in kakšni so prihodnji načrti?

Zupan: Zgodovina plinifikacije sega nazaj v 74. leto. Gospodarske organizacije, potencialne porabnice plina, so se odločile, da pridobijo nov energetski vir. Ustanovile so rizično skupnost, združile so lastna sredstva, najele posojila in sprejele kombinirano obveznost prevzemanja plina in poravnavanja obveznosti. Zgradile so magistralni plinovodni sistem in pričele z dobavo plina. Sovlagatelji so se z ustanovitvenim aktom dogovorili, kako bodo s plinovodnim sistemom v svoje in splošno dobro gospodarili, kar pomeni sprejemati odločitve in nositi posledice. Takratna ustanovljena pogodba je imela vse značilnosti družbe z omejeno odgovornostjo. Republika je tako odločitev moralno, pa tudi materialno simbolično potrdila. Uspešna gradnja, solidno gospodarjenje in redna preskrba s plinom potrjujejo pravilnost takratne odločitve.

Uredništvo: Govorite, da so se sovlagatelji ves čas počutili in obnašali kot lastniki, ki družbo sami upravljajo, in to v dobi, ko politika ni prenesla podjetniškega ponašanja.

Zupan: To je točno. Dejavnost Zemeljskega plina je bila ves čas organizirana kot družbeno podjetje s svojo samoupravo, toda sovlagatelji so preko skupščine in izvršilnega odbora sprejemali vse bistvene odločitve in nosili tudi posledice. Ves čas smo imeli nekako dvovladje, ki je bilo koristno, možno le ob velikem razumevanju vodilnih na obeh straneh.

Uredništvo: Ali niso bili poskusi, da bi vas nekako spravili v kako organizacijsko obliko, tako, kot so bile takrat uveljavljene.

Zupan: Takih poskusov podružbljanja plinovodnega sistema je bilo več. Zakon o energetiki je leta 1981 celo uzakonil rešitev, da bi s prenosom pravic do upravljanja na novo ustanovljeno samoupravno interesno skupnost posredno razlastili dosedanje »lastnike«.

Uredništvo: Pravite »uzakonil«. Kako pa ste potem obstali?

Zupan: Uprli smo se. Dokazovali smo, da je politika dvolična, da pri vprašanju skupnih naložb govori eno, dela pa drugo, uspelo nam je, da je republiška skupščina leto kasneje s skupščinskim priporočilom posredno preprečila razlastitev in s tem omogočila kohabitacijo v naslednjem desetletju.

Uredništvo: Pa ste kot predsednik skupščine tak nezaslišan upor politiki preživel?

Zupan: Sem, pa še ugled in položaj sem si utrdil, tako da smo do konca osemdesetih let odnose z oblastjo z lahkoto usklajevali. Je pač tako, da se v svetu spoštuje samo realna sila, tudi in predvsem intelektualna.

Uredništvo: Zdaj poslušate kot družba z omejeno odgovornostjo. Kako vam je uspela preobrazba iz prejšnjega pollegalnega stanja?

Zupan: Konec osemdesetih let je prišlo do politične odmrznitve. Zvezni zakon o podjetjih (leti 1988 in 1989) je odprl vrata podjetništvu in lastninjenju ob ugotovitvi, da družbena lastnina v podjetjih nima lastnika, ki bi v interesu povečevanja vrednosti lastnine skrbel za učinkovito gospodarjenje. Privatizacija je torej nujna, tega smo se v Zemeljskem plinu ves čas zavedali in tako tudi delali. V drugi polovici 1989. leta so prenehale delovati interesne skupnosti energetike, njihove funkcije pa so prevzeli upravni organi.

Uredništvo: Vi ste se organizacijsko uredili, zakaj pa ne drugi v energetiki?

Zupan: V Zemeljskem plinu smo vedeli, kakšna organizacijska oblika bi nam najbolj ustrezala, pa smo prvo priložnost tudi izkoristili. Znano je, da je sreča na strani pogumnih. Po doseženem soglasju o delitvi premoženja smo oblikovali pogodbo o ustanovitvi družbe z omejeno odgovornostjo, aprila lani pa jo je registracijsko sodišče v Ljubljani tudi registriralo.

Uredništvo: Tako gladko pa tudi ni vse šlo. Slišali smo o pomislekih v kolektivu, pa tudi nekaj zavlačevanja je bilo.

Zupan: Kaj pa se v življenju pomembnega dogodi brez odpora? Interesi so različni, ob reorganizaciji pa je priložnost, da jih posamezne strani poskušajo tudi uresničiti. V našem primeru smo nesoglasja uspešno razrešili.

Uredništvo: In kako je zdaj organizirana vaša družba?

Zupan: Naša družba Petrol, Zemeljski plin je družba z omejeno odgovornostjo. K njej je pristopilo 162 družbenikov. Naloga družbe je uresničiti interese družbenikov, s tem da za njihove potrebe kupuje in distribuira potrebne količine zemeljskega plina, in to pod najbolj ugodnimi pogoji. Družbeniki preko organov upravljanja družbo vodijo in tudi nadzirajo. Družba je odprta za vse sedanje in tudi prihodnje porabnike plina in kot taka vključena v sistem reševanja gospodarskih vprašanj.

Uredništvo: K družbi pa niso pristopili vsi porabniki plina.

Zupan: Točno. Osem dosedanjih članic ni pristopilo. Še naprej so ostale porabnice plina, ohranile so vse obveznosti in ugodnosti iz lastništva, menijo pa, da jim ni treba sodelovati pri upravljanju družbe. To nikogar ne moti, pa tudi potrebno ni, da bi si kdor koli lastil patronat nad njihovimi interesi.

Uredništvo: Tu ste nekoliko pikri, zakaj?

Zupan: To je vaša interpretacija. Zaščitniki se pojavljajo in iščejo področje dela. Rad bi jim dopovedal, naj najdejo kaj bolj primerne. Osebnostno pa sem imel vedno spoštovanje pred tistimi, ki so pregreto skrbeli za moje dobro. Svojo življenjsko filozofijo sem črpal iz Cankarjeve črtice, kjer je zapisal »... zver, ki si jemlje sama in ne mara darov«. V življenju si je treba vse priboriti.

Uredništvo: Kaj pa republika? Na skupščini ste svojčas napovedovali njen pristop.

Zupan: Tudi to je točno, za to smo si tudi prizadevali. Vladi smo na podlagi kapitalskega deleža, ki ga ima, ponudili partnerstvo in s tem soupravljanje družbe. Tedanji IS je marca 1990 izdal soglasje k našemu predlogu preoblikovanja v družbo z omejeno odgovornostjo, sprejel ponujeni delež in določil podpisnika za pristop k družbi in pri tem menil, da bi se po tem lahko zgledovali tudi drugi. Iz nam ne povsem razumljivih razlogov se ponudba ni uresničila. V družbi še vedno menimo, da bi bilo sodelovanje predstavnika vlade v upravnih organih družbe koristno za obe strani.

Uredništvo: Vse v zvezi s preoblikovanjem, vključno s soglasjem vlade, ste opravili še pod prejšnjo oblastjo, le registracijo pod sedanjo. Zdaj se približuje druga obletnica prevzema oblasti. Kaj koristnega je sprememba prinesla za preskrbo z zemeljskim plinom in za obstoj ter poslovanje družbe?

Zupan: Rad bi se pohvalil, pa ne morem. Seveda tu splošnih deklaracij o dobrih namenih ne štejem.

Sedanja vlada proti vsem pričakovanjem:

- ni zavzela nikakršnega stališča do zakona o energetiki iz leta 1981,
- ni opredelila in objavila svojega programa in pogledov do tako pomembne dejavnosti, kot je energetika,
- s svojimi akcijami pa nenehno izvaja take organizacijske posege, s katerimi poskuša republiški administraciji zagotavljati odločanje.

Zakon o energetiki iz leta 1981 je v energetskega gospodarstvu dokončno zatrl zadnje ostanke podjetništva. Novoustanovljenim interesnim skupnostim volonter-ske sestave, in to kar na treh, štirih ravneh, je formalno dal oblast gospodarja. Ker pa ti niso vedeli niti mogli kaj početi z njo, je seveda vsa oblast ostala politiki, ki je počela, kar je hotela. Pa še izgovor je imela, da javnost to od nje zahteva, pri tem pa za neuspehe dolžila druge.

Od takega zakona, ki formalno še vedno velja, upošteva pa ga nihče, bi se vlada najmanj morala distancirati, če še ne kaj več.

Uredništvo: Kaj lahko navedete v dokaz takim trditvam? Saj ne mislite, da je to hvalnica vladi.

Zupan: Pojdimo kar po vrsti. Januarja preteklega leta je prišel na »svetlo« osnutek zakona o »javnem podjetju Petrol«, ki bi zajemalo vse, od naftnega in plinskega gospodarstva do gostinstva in prevoznitva. Torej vse od infrastrukturne dejavnosti do zadnje črpalke, gostincev in šoferjev. Podjetje bi vodil generalni direktor z vseobsežnimi pooblastili. Za dekor bi bila tudi upravni in nadzorni odbor, ki bi lahko kaj svetovala ali v skladu s preteklo prakso zavzemala stališče. Generalnega direktorja in predsednika upravnega in nadzornega odbora bi postavljala vlada, ki bi poleg tega imela še vrsto pravic do neposrednega poseganja. (Avtor gornjega osnutka ni podpisan, dvomov o izvoru pa tudi ni.)

Lani (15. 11. 1991) so sledile teze za zakon o preskrbi za energijo. Če je imel omenjeni osnutek še navidezno podjetniško vsebino, v »tezah« ni nobene besede več o svobodnem podjetništvu, tržnem gospodarstvu, konkurenci, niti o obvladovanju monopolov, ki so sami po sebi tehnična nujnost, ampak ena sama kontinuirana, vedno manj prikrita težnja po centralizaciji s ciljem povečevanja politične moči, s končnim ciljem poseganja v gospodarstvo.

Še na neko posebnost bi bilo treba opozoriti. Ta zakon družbo Zemeljski plin spreminja v javno podjetje. Republika, bolje republiška administracija, si v njem želi zagotoviti večinsko odločanje ne glede na višino vloženih sredstev, poleg tega pa še vrsto pravic do poseganja v poslovanje. Pri tem se predlagatelj ne spušča v »podrobnosti«, kako bi na primer razlastili kar 160 družbenikov, v našem primeru podjetij, ki ustvarjajo kar polovico družbenega proizvoda Slovenije.

Uredništvo: Ali niso taki ukrepi potrebni, da ne pride do monopola?

Zupan: Zanimivo. Družba Zemeljski plin oskrbuje s plinom svoje člane, ti pa družbo upravljajo in nadzirajo, pa tudi nosijo vse posledice svojih odločitev. Tu bi lahko filozofirala o naravnem monopolu, ki je tehnična nujnost. Toda tu ni nobene monopolnega obnašanja ali zaprtosti. Torej nobene potrebe po skrbništvu, ne države ali kogar koli drugega.

Uredništvo: Ali imajo sporne teze za zakon enak odnos do vseh energetskega gospodarstev?

Zupan: Obravnavane teze zajemajo elektrogospodarstvo in zemeljski plin, trgovanje s tekočimi gorivi pa je brez utemeljitve izvzeto. Podjetji, ki to dejavnost upravljata, imata monopolni položaj. Kupci tekočih goriv nimajo nobenega vpliva, kaj šele nadzora nad njunim poslovanjem. Med njima ni konkurence, le trg si nekako delita. Pri tem pa sta obe profitni organizaciji. Tak pristop, ki je bilo rečeno protekcionističen, predlagatelja zakona diskreditira.

Uredništvo: Kako pojasnujete to težnjo po politični nadoblasti nad gospodarstvom? Pa ja ne boste rekli, da je to nadaljevanje politike, tako značilne za kardeljsko državo.

Zupan: Dr. Hribar je načel vprašanje o izvoru in koreninah politike kardeljanstva. Z njim bi se kar strinjal, da je za oblastnike nadvse zapeljiva misel, da tudi ekonomsko področje ne sme imeti popolne avtonomije, da pripada neki instituciji nad njim. Po Kardeljevem tolmačenju je bila to partija. Sedanja oblast hoče nekaj podobnega, le tega jasno ne pove.

Uredništvo: Državnocentralistična prevlada nad gospodarstvom vas resnično vznemirja.

Zupan: Le kako me ne bi? Ali nimamo dovolj svojih izkušenj iz preteklih petdesetih let, pa tudi svetovnih? Mitterrand je s filozofijo vloge države in potrebo po podržavljenju prišel na oblast, pa zmoto spoznal in priznal, pa na oblasti tudi ostal. Vse druge je odneslo. Šele konec sedemdesetih let je bila dokončno zavržena več kot petdeset let prisotna dilema, državno ali zasebno. Veliki svetovni filozofi so se navduševali nad novimi dogmami in šele očitno gospodarsko zaostajanje in končno propad tako imenovanih realno socialističnih gospodarstev po svetu sta to filozofijo dokončno ovrgla.

Pri nas odločno pogrešam poglobljene analize posledic kardeljske politike, posebno zadnjih dvajset let. Pa ne zato da bi komu kaj očitali, temveč zato da bi zmote toliko spoznali, da jih ne bi ponavljali. Preveč smo zaostali, da bi si luksuz učenja na napakah prevečkrat in ponovno dovolili.

Uredništvo: Državi ste partnerstvo in sodelovanje pri upravljanju ponudili, pa nam je opisano obnašanje oblasti toliko manj razumljivo. Svoj čas ste mnoge nesporazume urejali z osebnimi stiki?

Zupan: Treba je vedeti naslednje: sodelovanje v upravnih odborih takih ali drugačnih družb je zelo zahtevna zadeva. S predlogom je treba seznaniti večino članov upravnega odbora, ki so strokovnjaki z različnih področij in predvsem dobro vedo, kaj je koristno za njihovo podjetje. S slabo utemeljenimi predlogi skoraj ni možno uspeti, pa še kaka grenka pade od časa do časa.

Mnogo laže je »politiko« voditi iz kabinetov oblastnih organov, vzvišeno zahtevati dopolnila in modro razsojati brez možnosti ugovora. Naša družba je desetletja omogočala udeležbo predstavnikom vlade in gospodarstva na sejah upravnega odbora. Tudi z osebnimi stiki smo poskušali, pa ni bilo odziva. Ponujanja pa tudi ni bilo.

Uredništvo: Vse kaže, da ste izraziti nasprotnik takega poseganja države v gospodarstvo. Kakšna je po vašem vloga države v gospodarstvu sodobnega sveta?

Zupan: Tu si ni treba nič novega izmišljati. Treba je pogledati po svetu, pri tistih, ki jim gre dobro. Vloga države je v sodobnem svetu nepogrešljiva. Pravni strokovnjaki občudujejo visoko strokovno in predvsem učinkovito državno upravo v sosednjih najbolj razvitih državah. Taka uprava skrbi predvsem za:

- take okvirne pogoje gospodarjenja, da bo razvoj mogoč in čim večji,
- razvoj tistih dejavnosti, ki jih podjetništvo ne rešuje ali pa ne dovolj,
- obvladovanje in odpravljanje monopolov povsod, kjer bi delovali negativno.

Razvoj avtonomnih nosilcev gospodarske podjetnosti, kjer je država lahko, v specifičnih primerih pa celo zaželen partner, ne pa absolutni upravljavec, mora postati osrednja funkcija gospodarske politike naše mlade države.

Pri tem menimo, da pravni nadzor nad svobodo pripada vsem trem delom državne oblasti. Koncentracija oblasti v enem delu pa prepogosto ovira, če že kar ne onemogoča druga dva dela, predvsem pa javnost. Nastaja nov, neobvladljiv monopol. Kritična analiza družbenega stanja in spoznanje soodvisnosti naj bi bila vodilo pri iskanju smeri izhoda iz časovno pogojenih družbenih konfliktov. V sodobni družbi nobeno področje ni absolutno avtonomno, vse se giblje v vedno večji odvisnosti. Umetnost politike je v sinhroniziranem usklajevanju in iskanju optimalnih rešitev.

Uredništvo: Pa se le pojavlja trditev, da plin ni navadno tržno blago, temveč javna dobrina.

Zupan: Javna dobrina kakor zrak in voda? Plin je povsem navadno tržno blago. Posebnost je v tem, da je povsod po svetu organiziran kot veliki sistem, ki je naravni monopol. Monopolne vplive je treba paralizirati. V našem primeru to opravljajo družbeniki, ki so lastniki in porabniki plina. Družba je odprta za vse morebitne porabnike, pa tudi vladi smo ponudili soupravljanje. Krog nadzora je s tem sklenjen.

Uredništvo: Tudi v uspešnih zahodnih demokracijah obstajajo in dobro delujejo velike državne aglomeracije, posebno v energetiki.

Zupan: Kar pravite, je resnično. Dodati pa je treba,

- da so nastajale zgodovinsko pogojeno,
- da je zanje značilno, da imajo vpeljan sposoben menedžment,
- da so si parlamenti zagotovili učinkovit nadzor,
- da pa jih kljub temu pogosto reorganizirajo na podjetniški podlagi.

Samo primer. V Avstriji je ob proračunski razpravi vsako leto tuđi govor o podržavljeni industriji, njeni učinkovitosti in vlogi države. Kaj pa pri nas?

Uredništvo: Kaj naj bi po vašem država počela v energetiki ali natančneje v plinskem gospodarstvu?

Zupan: Vladi bi najprej priporočil, da opredeli načela svoje energetske politike. Morda bodo nekako ista, kot so naša: zanesljiva, kakovostna, cenovno ugodna in ekološko sprejemljiva preskrba z energetskimi viri.

– Vlada naj bi za energetiko sprejela in uresničevala načelo, da se potrošniki svobodno odločajo, katere energetske vire bodo uporabljali, le emisija v ozračje in vode mora biti v mejah predpisov.

To načelo je zelo daljnosežno, ureja vse odnose med posameznimi energetski-

mi viri in gospodarstvu, odpira njihovo perspektivo. Prizadete, predvsem rudarstvo, pa rešuje v skladu z nacionalnimi interesi in gospodarskimi možnostmi.

V skladu s tržno usmeritvijo in svobodnim podjetništvom, priznanima civilizacijskima pridobitvama, naj bi vlada reorganizirala energetske dejavnosti, tako da bo maksimalno prišlo do izraza podjetništvo ob hkratnem obvladovanju škodljivega monopolnega obnašanja. Pri zadnjem bo država odigravala vlogo, ki ji pripada.

– Vsi predpisi in nadzor nad emisijo in onesnaževanjem, varnostjo in vse drugo so njena stvar in obveznost.

– Za plačevanje nafte in plina bo šlo letno kar okoli 400 mio. Bogate države to urejajo s protidobavami, vezanimi posli in podobno. Tu sta na potezi vlada z bankami in v gospodarski zbornici povezano gospodarstvo, tisto, ki bo imelo koristi od izvoza, ki se mu s tem odpira. Vlada bo vsaj enkrat letno v parlamentu poročala o svoji politiki in dosežkih pri oskrbi z energijo.

Uredništvo: Ali lastninjenje ni priložnost, da se uredi vse to?

Zupan: Rešitev je:

– v smiselni izvedbi lastninjenja, v tem, da bodo novi lastniki preko organov upravljanja in poslovođenja prevzeli odgovornost in tveganje za obstoj in razvoj novih družb,

– v delovanju države, ki bo s svojimi zakonodajnimi posegi poleg ustvarjanja splošnih pogojev gospodarjenja skrbela za uresničitev družbenih interesov, tistih, ki presegaajo podjetniške. To pa je brez dvoma tudi naloga paraliziranja monopolnega obnašanja vsakega in povsod, kjer se bo pojavil.

Še bi lahko naštevali, pa ni treba. Vse, kar se bo pojavilo, bo treba reševati. Vlada pa tako in tako lahko posega na vsa področja, če meni in dokaže, da bo to koristno.

Uredništvo: Te vaše misli so izziv, da primerjamo vaše poglede s tistim, kar ponuja zasnova zakona o energetiki.

Zupan: Zakonska zasnova ponuja naslednje:

– zakon predvideva ustanovitev javnega podjetja za elektriko in plin,
– v teh podjetjih si vlada zagotavlja večinsko odločanje ne glede na kapitalске deleže,

– ne glede na to da po prejšnjem členu vlada dela kar hoče, si v predlogu še nadalje zagotavlja pravico in možnost določanja tarif, cen, vpogled in nadzor nad pogodbami in podrobno določa, kaj kdo sme delati,

– obljublja nacionalni energetski program za 20 let,
– obljublja operativne programe za vsaki dve leti,
– direkcijo za energetiko na republiški in lokalni ravni,
– svet za energetiko Republike Slovenije,
– svet porabnikov energije in strokovno poslovno združenje izvajalcev,
– stroške za vse omenjeno pa vključuje v ceno.

Posebnost pa je, da oskrbo s tekočim gorivom, ki ima vse lastnosti monopola, izpušča iz zakonske ureditve. Tudi vprašanje nabave zemeljskega plina je izločil.

Uredništvo: Pri nas se kar naprej slišijo zahteve, naj bi država kot dobra mama skrbela za vse. Ali ni pričakovati, da se bo nekaj podobnega zgodilo tudi v tem primeru?

Zupan: Na to je tudi zasnova zakona tempirana. Če ne bo stroka spregovorila in ponudila racionalnejše rešitve, bo to tako.

Uredništvo: Kaj bi vi predlagali kot racionalnejšo rešitev?

Zupan: V najinem dialogu sva praktično že dokazala, da takega zakona nihče ne potrebuje, pa tudi v svetu ga ne boste našli. Tudi pot rešitve sva nakazala. Pa kljub temu le nekaj misli:

– da bi imela država vso oblast nad energetiko, je tehnični in ekonomski nesmisel. Tu ne bova izgubljala besed;

– direkcije za energetiko nihče ne potrebuje. V elektrogospodarstvu menijo, da je po ukinitvi EGS in RES že tako in tako še krog 100 delavcev brez prave zaposlitve;

– svet za energetiko Republike Slovenije, ki naj bi nekaj usklajeval, sprejemal stališča, ki jih običajno nihče ne posluša, in vodil javne razprave. To spominja na preteklo obdobje;

– svet porabnikov energije in poslovno združenje izvajalcev. To je sposojena Kardeljeva misel. Praktično to pomeni, da zakon lastnikom zemeljskega plina jemlje lastnino in razpolagalno pravico, velikodušno pa jim dovoljuje, da se sestajajo in jamrajo, med drugim o tem, kaj vse so izgubili.

Vse skupaj se spreminja v paradiranje, ki zamegljuje dejanske razmere in politiki omogoča, da bolj ali manj dela po svoje. Pri tem pa je očitno, da sebi odpirajo privilegirana delovna mesta in krepijo monopolni položaj. Saj jih bo še kdo obdolžil za plagiat.

Uredništvo: Če prav razumemo vaša razmišljanja, zastopate tezo, naj poslovne odločitve sprejemajo tisti, ki odgovarjajo tudi za posledice svojih odločitev.

Zupan: To je osnovna značilnost podjetništva. Posledice odločitev vedno nekdo nosi. Posledice odločitev vlade padejo na vse državljanke, podjetniške pa na lastnike, posredno pa tudi na zaposlene.

Uredništvo: Ali lahko navedete primer, ko so politične odločitve povzročile težave, morda vaši družbi.

Zupan: Na žalost, lahko. Država je z nerazumnim zakonom o nadzoru cen naši družbi povzročila izgubo, nelikvidnost, neplačevanje dobav plina in s tem grožnjo ustavitve dobav. Če se grožnja uresniči, bosta katastrofalno prizadeti industrijska proizvodnja Slovenije in preskrba mest (Ljubljana, Maribor in Celje). Dolgoročna preskrba Slovenije s plinom bi bila lahko resno ogrožena. V Rusiji so plinovodni sistemi v kritičnem stanju, da ne govorim o obveznostih, da moramo račune poravnati, čeprav plina ne bi prejeli (Alžirija).

V vsem 14-letnem delovanju naša družba ni bila v takem položaju. Nobeno dopovedovanje in dokazovanje nista pomagali vse dotlej, dokler ni prišlo do tožb in groženj dobavitelja, da bo ustavil dobave. Država je v zakon zapisala, da bo nosila posledice, ki jih bo povzročila z uresničevanjem svojega zakona. Zdaj ko so računi na mizi, pa . . .

Uredništvo: Tu ste nekoliko skopi, bralce bi zanimalo kaj več.

Zupan: Zaenkrat dovolj. Če se bo vse ugodno razrešilo, bomo na vse pozabili, v nasprotnem primeru pa bo grmenja še preveč. Tistim, ki imajo škarje v rokah, pustimo čas.

Uredništvo: Zdaj bolje razumemo vaše poglede. Politiki ponujate rešitve, da se izmota iz godlje, v katero je zabredla. Ne moremo mimo ugotovitve, da se bomo ponovno učili na lastnih napakah. Ponuja se nam zanimivo vprašanje. Na eni strani politika sama po nepotrebnem tišči v poseganja, predvsem v gospodarstvu, posledic, ki sledijo, ne zmore obvladovati, na drugi strani pa jo javnost po sredstvih obveščanja poziva, kaj vse naj bi počela, predvsem reševala, s tem pa se tudi vmeševala.

Zupan: Na ta pojav je odgovoril že Bajt v vaši reviji. Najhujša je samoprevara, subjektivno sicer prijetna, je zapisal, razvojno pa usodna, dodajam jaz.

Z dvema vrstama samoprevar se srečujemo. Nosilec prve je vladna politika, ki se verbalno sklicuje na svobodno podjetništvo in tržno gospodarstvo, v praksi pa izvaja centralizacijo in politično prevlado nad gospodarstvom. Zakon o javnih podjetjih, ki je v zadnji fazi sprejema, to nazorno potrjuje. Napoveduje namreč nacionalizacijo kar skoraj polovico gospodarske dejavnosti Slovenije. Kam to vodi, nam je iz bližnje preteklosti znano.

Druga samoprevara izhaja iz vsesplošnega mnenja in zahtev, kaj bi v interesu sociale, solidarnosti in ne vem še česa morali pokrivati iz ne vem katerih skladov. Že res, da je samo država tista inštitucija, ki edina nenehno drži roko v tujem žepu. Toda take zahteve bi državo pripeljale do tega, da čezmerno posega po družbenem proizvodu in ga prerazdeljuje. To je delala pokojna Jugoslavija, v Sloveniji pa smo to nenehno obsojali, saj nas je »podela« izčrpavala. Država, ki ji je dano, da globoko zajema in sama prerazdeljuje, pa dolgo ni demokratična.

Prvo samoprevaro je možno odpraviti s spremembo vlade, z drugo pa je težje. Rešitev je v usposabljanju in spodbujanju k drugačnemu razmišljanju, tako da bodo ljudje sposobni prevzemati odgovornost in aktivnosti za lasten razvoj, eksistenco svoje družine in s tem celotne družbe.

Tu se mora država prva normalno obnašati. Državno zakonodajo in pravni red je treba razumeti kot blagovne pogoje za razvoj uspešne ekonomije in s tem demokracije, težnjo države za prevlado države nad gospodarstvom pa kot zavoro.

Uredništvo: Preden skleneva obdobje zadnjih dveh let po prevzemu oblasti, še beseda, dve v zvezi z alžirskim plinom. Vprašanje, ali je bila odločitev vlade za to navezavo smiselna, dopolnjujem: kdo je dejansko dal pobudo za navezavo na ta dodatni vir, zakaj in kdo je sprejel odločitev?

Zupan: V Evropi ni države, ki bi se napajala s plinom samo iz enega vira, pa naj bo ta vir še tako zanesljiv. Zadnjih 14 let z dobavo plina iz nekdanje SZ dejansko ni bilo večjih težav, toda politično in tehnično tveganje sta obstajali. To je naša družba ugotovila in z namenom, da pridobi še dodatne količine, sprožila in vodila aktivnosti, da je do ustrezne pogodbe prišlo. Slovenska vlada je s tako odločitvijo soglašala in nas aktivno podpirala v več kot 4-letnem boju z Beogradom. Vse bolj postaja jasno, da je bila odločitev pravilna.

Uredništvo: Pa še eno vprašanje. Govoriva o družbi Zemeljski plin. V javnosti, sredstvih obveščanja pa je vedno govor samo o Petrolu. Vse dobro in slabo je

povezano z njim. Družba je praktično v popolni anonimnosti. Kakšno vlogo ima Petrol v vaši družbi?

Zupan: Petrol je od same ustanovitve eden izmed članov. Delovna organizacija Zemeljski plin je bila do preoblikovanja v družbo v sestavi sozda Petrol, sedanji status pa je znan, samostojna družba. Tu je nekaj inercije, tudi površnosti, pa še kaj. Petrol pa je član.

Uredništvo: Zdaj pa nam na kratko predstavite plinovodno omrežje Slovenije. V Sloveniji se premalo zavedamo pomena in obsega delovanja vaše družbe.

Zupan: Plinovodno omrežje v Sloveniji obsega skupaj 901 km cevovodov različnih premerov in tlakov. Od tega 719 km na visokem in 182 km na nizkem tlaku, 59 merilnih regulacijskih postaj na visokem in 88 na srednjem tlaku. V gradnji so še 4 postaje. Merilnih postaj na nizkem tlaku pa je še 21. Slovenski plinovodni sistem je tako postal del obsežnega evropskega plinovodnega sistema. Zmogljivost plinovodnega sistema znaša 3.5 mrd kubičnih metrov na leto z nekako polovično zmogljivostjo iz vsake napajalne smeri. Čez severni priključek pri Čeršaku uvažamo plin iz Rusije, transportiramo pa po mednarodnem plinovodu TAG do meje, naprej pa po slovenskem plinovodu.

Čez zahodni priključek pri Novi Gorici pa plin uvažamo iz Alžirije, transportiramo pa ga po italijanskem plinovodu čez Tunizijo in Italijo do Nove Gorice.

Vzhodni priključek pri Rogatcu. S te strani smo povezani s hrvaškim plinovodnim sistemom. Za Hrvaško transportiramo večje količine plina, pri njih pa imamo tudi podzemno skladišče.

Poraba plina je dokaj sezonska. Za izravnavo porabe imamo dve podzemni skladišči, v Avstriji pri OEMV za 40 mio kubičnih metrov in v Hrvaški pri INI za 50 mio. Vsa leta opravljamo tudi raziskave za domače podzemno skladišče, tako da na podlagi dosedanjih raziskav računamo z možnostjo skladiščenja za okoli 150 do 200 mio kubičnih metrov. Največjo prodajo plina smo v višini 900 mio kubičnih metrov dosegli v 1988. letu.

Družba si vsa leta prizadeva za kakovostno oskrbo s ceneno energijo. S ceno pokriva stroške poslovanja in dogovorjeni obseg naložb, dobička pa ne ustvarja, zato tudi ne deli. To je posebnost naše družbe. Letos dokončujemo plinifikacijo Posavja in Dolenjske, končana pa je gradnja priključka na italijanski plinovodni sistem pri Novi Gorici. Naložbo v višini 35 mio \$ je v dobrem dvotretjinskem deležu financirala družba z lastnimi sredstvi. Nadaljujemo z obsežnim vlaganjem za priključitev novih odjemalcev. Izdelan je razvojni program plinovodnega sistema do leta 2020.

Uredništvo: Nič določnega niste rekli o širjenju uporabe plina za široko uporabo.

Zupan: Uporaba plina za široko uporabo je, kot sami pravite, minimalna, vpliv individualnih kurišč na onesnaženje okolja pa največji. Upravni odbor naše družbe je konec lanskega leta sprejel vrsto ukrepov, da bi to porabo povečali. Ukrepi gredo v smeri spodbujanja in tehnične, pa tudi finančne pomoči prihodnjim vlagateljem. Pri novogradnjah so vlaganja v ogrevanje, pa tudi obratovanje nižja kot pri kurilnem olju, vprašanje pa je oddaljenost od priključka. Pri rekonstrukcijah bo težje. Najbrž bodo potrebni ukrepi komunalnih oblasti in finančna pomoč. Začeli smo in zgled smo dali.

Uredništvo: Po vsem povedanem bi lahko povzeli, da sta uvedba in uporaba plina v Sloveniji komparativna prednost v tehnološkem in ekološkem pogledu. Kaj pa v finančnem, breme?!

Zupan: V tehnološkem in ekološkem pogledu je uporaba plina nesporna prednost. V finančnem pa jo je tudi možno ustvariti. Plin spodrina uporabo konkurenčnih goriv. Pri kurilnem olju ne bo nobenih problemov, oba sta iz uvoza, plin pa je cenejši. Oba pa plačujemo s tujo valuto. Problem je plačevanje. Industrijsko razviti svet to plačuje s protidobavami, s tistimi izdelki, ki so plod komparativnih prednosti domače proizvodnje. Tako se krog prednosti sklene. Pri plačilu plina Rusiji to v prvih zametkih že deluje, le utrditi jo bo še treba. Usoda mlade slovenske države bo odvisna od ustvarjalne dejavnosti na vseh področjih, tudi te, ki jo tu nakazujem, in ne od demonstracij, stavk in cestnih zapor.

Uredništvo: Vaša sklepna misel?

Zupan: Slovenski plinovodni sistem spada kot povsod v svetu v vrsto **velikih sistemov**. (Relativna majhnost tu ni ovira). Nastal je iz interesa gospodarstva, se razvijal in dosegel sedanjo stopnjo, zato ker je izpolnil interese ustanoviteljev. Nastal in razvijal pa se ni sam od sebe. Sedanjo raven je dosegel tudi zato, ker so v njem delali ljudje, ki so vedeli, kaj hočejo, in so znali delati. S tem želim vsem neimenovanim izreči zaslužen priznanje.

Uredništvo: Hvala za prijeten razgovor.

Z Ivanom Zupanom se je pogovarjal dr. Janez Škerjanec

Ljubljana, 15. april 1992